

Wat is helder denken en hoe pas ik dat toe?

1 Wat heb je aan helder denken?

Mensen zijn niet goed in denken, integendeel. We weten vaak niet eens waarom we denken wat we denken. Noest denkwerk maakt ons oordeel lang niet altijd beter. Toch is helder denken nu belangrijker dan ooit, om het hoofd te kunnen bieden aan de hoeveelheid aan informatie die in deze moderne tijd op ons afkomt. Helder denken biedt ons ook dat we verhalen niet zomaar klakkeloos aannemen, of die nu uit ons eigen brein komen of uit dat van iemand anders. Bovendien maakt helder denken ons gelukkiger, het scheidt namelijk orde in chaos en helpt ons hoofd- van bijzaken te onderscheiden. Het helpt ons in onoverzichtelijke situaties toch tot een afgewogen besluit te komen.

2 Hoe kun je denken in stapjes?

Helder denken is denken waar structuur in zit. Dat betekent dat je je denkwerk bewust opknijpt. Om houvast te bieden bij dit stapsgewijze denken, kun je de vier O's van het heldere denken gebruiken: observeren, ordenen, oordelen en overdenken. Je begint met observeren: het verzamelen van de juiste gegevens is een essentieel onderdeel van het denken. Wie een beslissing neemt op basis van gebrekkige informatie, kan namelijk achteraf tegen problemen aanlopen. Dan komt het ordenen: het structureren van de verzamelde informatie, bijvoorbeeld in categorieën of voor- en nadelen. Na het ordenen, komt de derde fase van helder denken, oordelen: je zult erachter komen dat sommige argumenten zwaarder

De vier O's van helder denken

wegen dan andere en dat die weging uiteindelijk je beslissing bepaalt. Het is belangrijk dat je bij elke fase kritisch bent, en wat je tot dan toe hebt geproduceerd goed overdenkt.

Voorbeelden

1. Je hebt een koophuis op het oog dat precies lijkt wat je altijd voor ogen had: een oude boerderij, ademt historie, mooi stuk land eromheen. Maar hoe zit het met onderhoud? En bereikbaarheid? En is de fundering eigenlijk nog wel goed? En wat betaal je aan belastingen? Allemaal relevante informatie, die je door je enthousiasme vaak vergeet te verzamelen.
2. Op je werk moet je besluiten om wel of niet door te gaan met een groot project. Je hebt zelf een duidelijke mening (stoppen met het project), maar veel collega's, partnerorganisaties, en andere betrokkenen denken daar anders over. Je kunt meteen in de overtuigingsstand om andere mee te krijgen in jouw voorkeur. Maar je kunt ook beginnen met observeren. Wie zijn precies de belanghebbenden? Wat zijn hun standpunten en argumenten? Welke belangen hebben ze, en welke waarden vinden zij belangrijk?

3 Hoe herken je denkfouten en vooringenomenheden?

Je kunt denkfouten maken doordat je verkeerd redeneert met de beschikbare informatie. Structurele denkfouten zijn in de loop van de eeuwen uitvoerig bestudeerd. De cirkelredenering of de overhaaste generalisatie komen je waarschijnlijk bekend voor. Andere denkfouten die veel voorkomen zijn het ontduiken van de bewijslast, de verkeerde vergelijking, erna dus erdoor en het hellend vlak. Het menselijk brein blijkt bovendien erg vooringenomen. We overschatten onszelf systematisch, laten ons sterk beïnvloeden door informatie die we net tot ons hebben genomen (beschikbaarheidseffect) en we zijn als groepsdieren erg gevoelig voor de mening van anderen (groepsdenken). Andere vooringenomenheden die we zelf vaak hanteren zijn de bevestigingsfout, de fundamentele attributiefout, het halo- en horn-effect, het ik-wist-het-wel-effect en de verloren-kostenfout. In het boek [Nooit meer de weg kwijt in je brein](#) kun je de bovengenoemde denkfouten en vooringenomenheden uitvoerig bestuderen en zo leren te herkennen en voorkomen.

Voorbeelden

1. **Bevestigingsfout:** Je googelt het standpunt dat je bevestigd wil zien, en Google levert meteen. Wel vaccineren? Miljoenen hits. Niet vaccineren? Zelfde verhaal.
2. **Halo effect:** De nieuw baas is vriendelijk, zelfverzekerd, verbaal sterk, empatisch, inhoudelijk deskundig en ziet er goed uit. De kans is groot dat je een beschuldiging van corruptie niet zo snel zult geloven. In ieder geval minder snel dan bij een kille, onvriendelijke baas die weinig verstand van zaken heeft.

4 Hoe verbeter je jouw mentale leefstijl?

Bij goed helder denken hoort een bepaalde leefstijl. Wat is de levenshouding die een echte denker typeert? Er zijn vier woorden die de denkgewoonten van de denker inhoudelijk typeren: vurig, waar, helder en vrij.

Helder denken moet je doen! Oefening en herhaling doen iets met ons brein, ze branden vaardigheden in onze hersenen. Als je een stuk moet schrijven, helpt het als je vooraf een structuurtje tekent. Wat is de centrale stelling of vraag? Wat wil je eigenlijk vertellen? Helder denken helpt ook om effectiever te vergaderen. Wie zich vooraf afvraagt wat hij met de vergadering wil bereiken, welke informatie gedeeld moet worden en of er een gemeenschappelijk standpunt is vereist, kan doelgericht en efficiënt praten.

